

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії **Чжан Гуанцзянь**, 1989 року народження, громадянин Китаю, освіта вища – 2012 року закінчив магістратуру Коледжу мистецтв Гуансі (Китайська народна республіка) за спеціальністю «Музикознавство та танцювальне мистецтво (акомпанемент на фортепіано і викладання)». Іноземний документ про освіту визнаний в Україні (Свідоцтво про визнання № N-1976-18, видане МОН України 21 березня 2018 року).

Здобувач виконав акредитовану освітньо-наукову програму підготовки доктора філософії «Музичне мистецтво» у Харківському національному університеті мистецтв імені І.П. Котляревського.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського Міністерства культури та стратегічних комунікацій України № 164 від 29 серпня 2025, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради

Довжинець Інна Георгіївна, доктор мистецтвознавства, професор кафедри загального та спеціалізованого Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського;

Рецензентів

Попов Юрій Кирилович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри спеціального фортепіано Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського;

Малий Дмитро Миколайович, кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри композиції та інструментування, старший викладач кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського;

Опонентів

Зима Людмила Вікторівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри камерного ансамблю Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової;

Степанова Олеся Юріївна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри фортепіано Харківської державної академії культури

на засіданні 14 жовтня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво **Чжан Гуанцзяню** на підставі публічного захисту дисертації «**Образ Китаю у фортепіанній музиці Чжан Чжао**» за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Дисертацію виконано в Харківському національному університеті мистецтв імені І.П. Котляревського Міністерства культури та стратегічних

комунікацій України.

Науковий керівник: **Чернявська Маріанна Станіславівна**, кандидат мистецтвознавства, професор, проректор з наукової роботи Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису державною мовою, робота містить науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень.

Наукова праця є завершеною і самостійною, актуальність обраної теми дисертації полягає у вивченні музичного змісту фортепіанного доробку видатного китайського композитора, піаніста і педагога Чжан Чжао в аспекті національної образної сфери. Огляд сучасного стану вивчення фортепіанної творчості Чжан Чжао свідчить, що, незважаючи на чималий інтерес до творів композитора, поза увагою залишилася ключова площина художнього змісту переважної більшості його доробку – образу Китаю як квінтесенції його художнього світобачення. Розробка цієї семантичної сфери творчості митця визначає *актуальність* теми дослідження. У процесі аналізу фортепіанної музики митця виявлено провідні принципи формування образу Китаю: Композитор виходить з фольклорних джерел, використовуючи їх ритміку, ладову специфіку та жанрову образність як основу художнього матеріалу. Він інтегрує ці складові в систему європейської фортепіанної музики, застосовуючи гармонічні й формотворчі прийоми, що забезпечують складність та багатоплановість музичної драматургії його композицій. Твори Чжан Чжао наповнені особистим світоглядним змістом, унаслідок чого вони стають не лише обробками народних тем, але й самостійними художніми концепціями, здатними резонувати з широкою слухацькою аудиторією.

Робота висвітлює значущі для сучасної науки питання, має наукову новизну та практичну цінність, містить низку нових, актуальних та достовірних результатів, що засвідчують важливість проведеного дослідження для сучасного музикознавства та мистецької практики. Вимоги щодо оформлення дисертації виконано.

Здобувач має **3** наукові публікації за темою дисертації у спеціалізованих фахових виданнях категорії Б, затверджених МОН України:

1. Чжан Гуанцзянь. (2019). Композитор Чжан Чжао: погляд на розвиток сучасної китайської фортепіанної музики. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії практики освіти*, 52, 85–100. DOI 10.34064/khnum1-52.06

https://intermusic.kh.ua/vypusk52/52_6_chzgan_guantszyn.pdf

2. Чжан Гуанцзянь. (2020). Проблеми інтерпретації фортепіанних творів Чжан Чжао (на прикладі фантазії «Піхуан»). *Аспекти історичного музикознавства*, XXI (21), 230–247. DOI 10.34064/khnum2-21.15

https://aspekty.kh.ua/vypusk21/21_aspekt_15_chzhan_guantsayn.pdf

3. Чжан Гуанцзянь. (2025). Образ Китаю в «Айлао Рапсодії» Чжан Чжао для фортепіано з оркестром. *Аспекти історичного музикознавства*, XXXIX (39), 299–321. (у співавторстві з Чернявською М.С.). DOI 10.34064/khnum2-39.16 https://aspekty.kh.ua/vypusk39/aspekt_39_16_299-321_Chernyavska.pdf

У дискусії взяли участь, поставили питання та висловили зауваження:

Довжинець Інна Георгіївна, доктор мистецтвознавства, професор кафедри загального та спеціалізованого Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, із питаннями, зокрема:

1. *В своїй роботі Ви відзначаєте однією з провідних рис творчості Чжан Чжао синтез фольклорних рис і сучасних елементів музичної мови. Бажано було б уточнити, які сучасні техніки композитор використовує?*

2. *Хто на Вашу думку з виконавців-інтерпретаторів творів Чжан Чжао найбільш повно втілює авторську концепцію рідного краю у своїй творчості?*

На всі питання голови здобувач надав повні відповіді, зокрема, він зазначив, що для стилю Чжан Чжао характерне поєднання класичних та сучасних елементів музичної мови. Зберігаючи зв'язок із традиціями класичної музики, китайської культури, композитор використовує дисонанси, кластери, його гармонія виходить за межі традиційної побудови акордів. Спостерігаються розширення тональності, застосування політематизму. Є приклади одночасного проведення різних пентатонових ладів в двох руках. Також є новації в області ритму: поєднання національних ритмо-формул із змінними розмірами, уникнення ритмічної квадратної структури тощо. Велика увага надається тембру, колориту.

Серед виконавців творів Чжан Чжао, на мою думку, найкраще втілює авторську концепцію відомий китайський піаніст Лі Юнді. Сам композитор називає його своїм творчим однодумцем, оскільки вони разом здійснюють проекти популяризації китайської музики у світі.

Попов Юрій Кирилович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри спеціального фортепіано Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, із питаннями, зокрема:

1. *Чи продовжує Чжан Чжао розвивати тему Китаю у своїй творчості в інших жанрах (для інших інструментів, камерних, вокальних, симфонічних творах)? Чи це суто лінія його фортепіанної творчості?*

2. *Хотілося б глибше простежити реценцію творчості композитора на міжнародній концертній сцені: як саме його твори сприймаються поза Китаєм, які новітні виконавські інтерпретації вони отримали.*

На всі питання здобувач надав повні відповіді, які задовольнили рецензента, зокрема, дисертант зазначив, що Чжан Чжао продовжує розвивати тему Китаю в інших жанрах – для різних інструментів: у камерних творах, наприклад, у струнних квартетах і творах для китайських національних інструментів; вокальних творах на вірші китайської класичної поезії та сучасних авторів; симфонічних творах наприклад, у «Китайській рапсодії». На міжнародній сцені твори Чжан Чжао частіше звучать у програмах музичних фестивалів та проєктів культурних обмінів. У Європі – в Берліні та Парижі (із залученням молодіжних оркестрів та ансамблів сучасної музики). У США концерти відбулися в Нью-Йорку (Lincoln Center) та Сан-Франциско.

Найбільш прийнятними для широкої публіки стали симфонічні твори композитора з «китайською темою». Деякі п'єси для фортепіано представили китайські піаністи, що мешкають у США та Європі, на конкурсах або концертах, присвячених сучасному мистецтву Китаю. У рецензіях іноземних медіа музику Чжан Чжао називають «естетично зрозумілою європейській публіці, але зі східною поетикою».

Малий Дмитро Миколайович, кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри композиції та інструментування, старший викладач кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, із запитаннями:

1. У третьому розділі роботи Ви досліджуєте поняття національної картини світу Китаю. Як, на Вашу думку, воно корелює з розробками концепту звукової картини світу, відомого в українському музикознавстві, яку Ви не залучили у роботі? У чому полягає відмінність цих понять?

2. Аналізуючи фортепіанні твори Чжана Чжао у розділах 2 і 3, Ви визначаєте, що однією з їх характерних рис є імітація тембрів китайських інструментів. Підсумуйте, будь ласка: яким чином ця імітація досягається з точки зору виконавської техніки та інтерпретації (звуковидобування, агогіка, педалізація тощо)?

3. Ви здійснюєте детальний аналіз творів крізь призму світоглядних орієнтирів композитора, посилаючись на його враження та спостереження. Чи не є це, на Вашу думку, свідченням концептуального мислення? Чи можна в контексті творчості Чжана Чжао говорити про концептуальність як характеристику сучасного композиторського мислення?

Здобувач надав повні відповіді, які задовольнили рецензента. Дисертант зазначив, що концепція звукового образу світу Наталії Рябухи є більш широкою порівняно з поняттям національної картини світу. Тому можна сказати, що Чжан Чжао відтворює звуковий образ світу крізь призму національного музичного світовідчуття.

В творах композитора імітація тембрів китайських інструментів досягається через інтеграцію колористичної специфіки у європейські піаністичні прийоми. З одного боку, він зберігає ладові, ритмічні й інтонаційні властивості національних інструментів, з іншого – використовує гармонічні та формотворчі принципи західної традиції. Чжан Чжао відтворює звукові якості *гуціня*, *ерху*, *піпи*, *шена*, *діцзи*, *гонгів* – засобами фортепіано. Це проявляється, наприклад: у застосуванні вузького діапазону із мікро-розспівами, що імітують протяжні інтонації *ерху*; у використанні коротких арпеджіо та щипкових штризів – для відтворення звучання *піпи*; у розріджених акордах і педальних нашаруваннях, що відтворюють ефект гучних дзвонів або барабанів.

Здобувач погодився із рецензентом, що для Чжан Чжао притаманне концептуальне мислення, ознайомившись із методом концептуалізму.

Зима Людмила Вікторівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри камерного ансамблю Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової із запитаннями, зокрема:

1. *Шановний Чжан Гуңзянь! Які фортепіанні твори Чжан Чжао особисто Ви маєте в репертуарі. І які, на Вашу думку, можуть бути в репертуарі кожного китайського піаніста?*

2. *Які символічні знакові системи Ви розглядали в творах Чжан Чжао, використовуючи семіотичний метод дослідження?*

3. *В символіці п'єси «Китайський шлях» зустрічаємось з образом містичного птаха «Фенікса», який присутній в стародавній міфології від Древнього Єгипту до Древніх слов'ян. Скажіть, будь ласка, чи є якісь відзначні особливі риси саме у китайському «Феніксі»?*

На всі питання здобувач надав повні відповіді, які задовольнили опонента, зокрема, він зазначив, що виконував два твори Чжан Чжао – фантазію «Пі Хуан» і цикл «Три балади південних передгір'їв Юннаня». У його майбутніх планах – «Китайська мрія», яка, на його думку, є знаковою для кожного китайського піаніста.

Серед рівнів символічних знакових систем у творчості Чжан Чжао здобувач виокремив такі: ладово-інтонаційні символи: пентатоніка як маркер національної ідентичності, характерні фігури, що імітують прийоми гри на китайських інструментах; ритмічні символи: ритуальні звучання гонгів, барабанів, дзвонів; образно-програмні символи: музичні портрети людей, звуки регіонів; природа – гора, ріка, квітка, птах тощо; філософські символи: принципи *Ян-Інь* (陰陽), «гармонія в різноманітті» (和而不同) тощо; фольклорні цитати: «знак пам'яті», що набуває значення ментального коду.

У китайській культурі образ Фенікса (кит. 鳳凰 fènghuáng) відмінний від західної уяви про «птаха, що відроджується з попелу». Китайський Фенікс не

пов'язаний із «смертю та воскресінням у вогні». Він не «одинока істота», а пара, що уособлює символічну пару Інь і Ян, що разом уособлює єдність. Це – символ благополуччя та космічної рівноваги; знаменує гармонію, мир і щастя.

Степанова Олеся Юріївна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри фортепіано Харківської державної академії культури, із зауваженнями та запитаннями, зокрема:

1. *У дисертації наголошено на семіотичному вимірі аналізу. Які саме символи китайської культури у фортепіанній музиці Чжан Чжао, на Вашу думку, мають універсальне значення, а які залишаються зрозумілими лише «внутрішньому» китайському слухачеві?*

2. *Ви аналізуєте твір «Китайська мрія» як художнє втілення філософії надії та культурної спадкоємності. Чи можна розглядати цей твір як «програмний маніфест» сучасної китайської музики?*

3. *Цикл «Китайські мелодії» Ви інтерпретуєте як своєрідну енциклопедію народнопісенного матеріалу. Чи не вбачаєте Ви ризику втрати оригінальної автентики внаслідок академічної стилізації?*

4. *Чи можна розглядати творчість Чжан Чжао як універсальний культурний код, зрозумілий світовій аудиторії, чи вона залишається переважно «внутрішньокитайським» феноменом?*

5. *У розгляді «Айлао Рапсодії» Ви наголошуєте на зверненні до музики етнічних меншин півдня. Які конкретні музично-технічні матеріали (мелодичні формули, ритмічні моделі, ладові особливості) запозичено напряду, а які — трансформовано композитором?*

Всі зауваження були взяті до уваги, на всі питання здобувач надав повні відповіді, які задовольнили опонента. Дисертант зазначив, що символи культури є і універсальними, бо представляють спільні ідеї, і внутрішніми, бо їх повне значення та сприйняття залежать від культурного контексту, у якому вони функціонують.

Здобувач підкреслив, «Китайську мрію» можна вважати «програмним маніфестом» сучасної китайської музики, оскільки зазначені автором образи є символами, що втілюють суть менталітету китайського народу.

В процесі аранжувань народних пісень, відбулося переосмислення композитором даного оригінального матеріалу у фортепіанний цикл «Китайські мелодії», який пов'язаний єдиним задумом. На мою думку, Чжан Чжао зберіг суть першоджерел, створивши унікальну фортепіанну версію, яка стала доступною всьому світу.

Дисертант зазначив, що твори Чжан Чжао є носіями універсального культурного коду, який зрозумілий світовій аудиторії.

Всі національні елементи «Айлао Рапсодії» творчо адаптовані до складу виключно західних музичних інструментів – фортепіано і симфонічного оркестру. Композитор трансформує фольклорні мотиви, лади, ритми за допомогою сучасних

композиторських технік письма і західних жанрів (концерт, рапсодія) та форм (сонатна форма), створюючи «сучасний» образ історії народу.

Результати відкритого голосування:

«За» проголосували 5 членів ради,

«Проти» проголосувало 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Чжан Гуанцзяню** ступінь доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

Інна ДОВЖИНЕЦЬ